

УДК 371.781

Пащенко І.М.

РОЛЬ ДИСЦИПЛІНИ "ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ" У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті розглядаються теоретичні та методичні аспекти викладання навчальної дисципліни "Теорія і методика музичної освіти" у вищому навчальному закладі за спеціальністю 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво). Визначено основи змісту теоретичної та методичної бази, якою повинні оволодіти студенти за програмою навчальної дисципліни для успішного проходження практики в початковій школі, проаналізовано музично-творчі здібності студента педагогічного університету, які необхідно розвивати в рамках аудиторної та позааудиторної діяльності, узагальнено та систематизовано функції музичної педагогіки.

Ключові слова: музична педагогіка, теорія і методика музичної освіти, вчитель музичного мистецтва, професійні компетенції, музичні здібності, аудиторна та позааудиторна діяльність, музичне виховання.

Постановка проблеми. Останнім часом проблема підвищення професійного рівня фахівців стає дедалі гострішою. Сучасний випускник ВНЗ мистецького спрямування повинен бути готовий до професійної діяльності в якості вчителя музичного мистецтва в загальноосвітніх школах і виконання основних видів професійної педагогічної діяльності, до змісту яких входить здійснення навчально-виховного процесу відповідно до освітніх програм, розвиток і виховання дітей засобами музичного мистецтва, формування естетичної і духовної культури, співпраця суб'єктів освітнього процесу на основі концепції музично-естетичного виховання. Відповідно до Державного стандарту освіти за спеціальністю 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) студенти як майбутні вчителі музичного мистецтва, мають бути підготовлені до навчально-виховної роботи зі школярами як на уроках музичного мистецтва, так і в позаурочний час (з дитячими хоровими колективами, інструментальними та вокальними ансамблями). Ключову роль у загальній системі професійної підготовки педагога-музиканта набуває вивчення дисципліни "Теорія і методика музичної освіти", яка озброює майбутніх спеціалістів найдосконалішими знаннями й якісною підготовкою до музично-педагогічної діяльності, спрямована на досягнення студентами системи загальних принципів і окремих прийомів проведення уроків музичного мистецтва та організації позакласної роботи з художньо-естетичного виховання молоді в загальноосвітніх навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти теорії загальної музичної освіти отримували освітлення в роботах А. Апраксіної, Е. Абдулліна, Ю. Алієва, Л. Арчажнікова, В. Белобородова, Н. Ветлугіної, Л. Горюнової, Н. Гродзенської, Д. Кабалецького, Є. Ніколаєвої, М. Румер, Н. Терентевої, Л. Школяр та інших педагогів-музикантів.

Вагома роль мистецтва та музичної освіти у вдосконаленні особистості та формуванні її духовного потенціалу досліджувались Р. Марченко, О. Олексюк, В. Орловим, Г. Падалкою, О. Ростовським, О. Рудницькою, О. Хижною, Л. Хлебниковою, В. Черкасовим, О. Щолоковою та ін.

Мета статті – з'ясувати роль методики музичної освіти в процесі формування майбутніх учителів та визначити особливості викладання цього предмета в педагогічних вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Завдяки поступовому накопиченню досвіду, систематизації та узагальненню музична педагогіка знайшла свою теорію і встала на наукову основу. Її функції значно розширилися. На неї покладено не тільки навчання музичному виконавському мистецтву, а й вихованню, всебічному розвитку особистості. Будучи частиною загальної педагогіки, вона пов'язана з педагогічною, виконавською, науковою та громадською діяльністю, переплітається з музичним вихованням, розвитком, навчанням і освітою.

На сучасному етапі розвиток вітчизняної музичної освіти характеризується її входженням до загальноєвропейського культурного простору, безперервністю у часі й задоволенні художньо-естетичних потреб особистості. Потреба модернізації музичної освіти підпорядкована формуванню особистості, зорієнтованої на творчий саморозвиток, невід'ємний від надбань світової та вітчизняної музичної

культури, із залученням авторських оригінальних навчальних проєктів, новітніх інформаційно-освітніх технологій, які ґрунтуються на певних теоретико-методологічних принципах музичної освіти.

Музична освіта – це взаємодія двох сторін: діяльності викладача і діяльності вихованця. З боку викладача музично-освітній процес є поєднанням навчання і виховання, з боку учня – формуванням та творчим використанням музичних знань, вмінь і навичок [5, с. 7].

О. Рудницька зазначає, що головна мета музичної освіти полягає у формуванні різножанрових потреб учнівської молоді, для якої музика стає не лише засобом розваги, а й сприятиме підвищенню культури [7].

У свою чергу, О. Ростовський наголошує, що мета сучасної музичної освіти полягає у формуванні музичної культури учнів як частини їхньої загальної духовної культури [6, с. 10]. Музична культура учнів формується в процесі навчання і виховання, активної музично-творчої діяльності як на уроках, так і під час позакласних музичних виховних заходів.

За В. Черкасовим, теорія музичної освіти – галузь педагогіки, предметом якої є навчальний процес з опанування цінностей музичного мистецтва, що спрямовується на визначення мети, завдань і змісту навчання, а також вибір форм, методів, способів і засобів як для взаємодії суб'єктів навчання, так і для самоосвіти. Предметом теорії музичної освіти є процес навчання, спрямований на загальний музичний розвиток особистості на основі засвоєння змісту навчальних програм [8, с. 7].

Майбутній учитель музичного мистецтва, який бажає стати справжнім професіоналом у своїй справі, повинен опанувати теорією музичної освіти, без якої досягнення професійної майстерності практично неможливе.

Теорія музичної освіти розглядає наступні аспекти:

– положення і закономірності, що розкривають можливості мистецтва і педагогіки в музичному вихованні, навчанні та розвитку учнів;

– уявлення про дитину як суб'єкта музичної освіти;

– пріоритетні професійні якості особистості вчителя музичного мистецтва;

– цілісну модель компонентів музичної освіти;

– сутність, види та особливості професійної діяльності вчителя музичного мистецтва.

Ефективність діяльності вчителя музичного мистецтва багато в чому залежить від того, якою мірою він володіє теоретичними знаннями в області музичної освіти. Оволодіння теорією музичної освіти сприяє:

– розкриттю значущості теорії музичної освіти для педагога-музиканта;

– придбанню знань про сутність теорії музичної освіти, її основні категорії, закономірності, поняття;

– накопиченню досвіду творчого застосування теоретичних знань у галузі музичної освіти в своїй практичній педагогічній діяльності;

– становленню професійної позиції у відношенні до актуальних питань музичної освіти;

– розвитку здатності самостійного збагачення професійних знань, умінь і навичок, досвіду творчої музично-педагогічної діяльності.

Теоретичні положення є одночасно базою і орієнтиром, на основі яких розробляється конкретна методика музичної освіти. Будучи предметом освоєння, музика як мистецтво обумовлює специфіку методики музичної освіти. Специфіка методики музичної освіти знаходить своє вираження в конкретизації мети, завдань, змісту, методів, засобів музичної освіти і втілюється в навчальних програмах, методичних рекомендаціях, наочних зразках живого і творчого процесу взаємодії викладача, студентів з музичним мистецтвом і музичною культурою в цілому.

Вчений-музикант О. Апраксіна визначає в якості вимог до методичних знань та вмінь майбутнього вчителя музичного мистецтва наступні: розуміння сутності музичного мистецтва, його специфіки та змісту; обізнаність в питаннях основних тенденцій в галузі музичної естетики, знання про різні точки зору на музичне мистецтво [2, с. 5].

Л. Арчажникова переконана, що вчитель музичного мистецтва повинен знати основні закономірності розвитку мистецтва як форми суспільної свідомості, що відбиває життя з позицій народності, морально-естетичного ідеалу художника; розуміти сутність явищ музичного мистецтва; вміти використовувати в своїй роботі виховний вплив музики для формування в учнів високих моральних якостей, активної життєвої позиції. Автор надає особливо важливого значення емоційному напрямку в професійній діяльності вчителя музичного мистецтва, пов'язує його зі здатністю чуйно реагувати на все прекрасне в житті і мистецтві, формувати почуття краси в учнів, підтримувати у них захопленість музичним мистецтвом [3].

Е. Абдуллін у змісті курсу методики виділяє підготовку педагога-музиканта до реалізації особистісно-значущого, художньо-естетично спрямованого змісту масової музичної освіти. У програму методичної підготовки включені теми, що розкривають функції музичного мистецтва, його місце і роль музичної освіти в системі художнього, естетичного виховання учнів, зміст і специфіку художньо-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва [1].

У зміст курсу теорії і методики музичної освіти вчена А. Зіміна включає такі елементи як залучення дитини до прекрасного через музичні образи; переживання дітей, що виникають при активному контакті з музичним мистецтвом, виховання естетичних якостей особистості дитини (художнього смаку, потреб у прекрасному) [4, с. 20-21].

Курс теорії й методики музичної освіти навчає теоретичним та методичним основам музичного виховання, а також дозволяє на практиці застосовувати сюжетно-композиційну лінію та організовувати власну діяльність, саме тому він є одним з найважливіших складових у підготовці студентів до професійної діяльності. Предмет теорії й методики музичної освіти викладається протягом двох років навчання та орієнтує на такі види професійної діяльності вчителя музичного мистецтва:

- 1) у навчально-виховній діяльності:
 - здійснення процесу навчання відповідно до освітньої програми;
 - планування і проведення навчальних занять з урахуванням специфіки тем і розділів програми та відповідно до навчального плану;
 - використання сучасних науково обґрунтованих прийомів, методів і засобів навчання;
 - використання технічних засобів навчання, інформаційних і комп'ютерних технологій;
 - застосування сучасних засобів оцінювання результатів навчання і виховання;
 - виховання учнів шляхом формування у них духовних, моральних цінностей і патріотичних переконань на основі індивідуального підходу;
 - організація і проведення позакласних заходів;
- 2) у науково-методичній діяльності:
 - виконання науково-методичної роботи, участь у роботі науково-методичних об'єднань;
 - аналіз власної діяльності з метою вдосконалення та підвищення кваліфікації;
- 3) у соціально-педагогічній діяльності:
 - планування і проведення заходів щодо соціальної профілактики у процесі навчання і виховання;
 - проведення профорієнтаційної роботи;
 - надання допомоги в соціалізації учнів;
- 4) у культурно-просвітницькій діяльності:
 - формування загальної культури учнів;
- 5) у корекційно-розвивальній діяльності:
 - реалізація особистісно-орієнтованого підходу до освіти і розвитку дітей;
 - робота з навчання і виховання з урахуванням корекції відхилення в розвитку.

У професійній педагогічній підготовці спеціаліста-музиканта курс "Теорія й методика музичної освіти" є підсумовуючим та вибудовується на підґрунті знань, умінь та навичок, здобутих у процесі вивчення циклу музичних дисциплін та підкріплених практичною діяльністю. Для багатьох студентів саме цей курс стає основою подальшої професійної діяльності за умови безперервної педагогічної практики та методичної підготовки, яка синтезує здобуті протягом усіх років навчання знання та сприяє професійному удосконаленню та формуванню позитивного іміджу майбутньої спеціальності.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що дисципліна "Теорія і методика музичної освіти" є ключовою у системі музичних дисциплін спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво), а тому повинна вивчатися студентами-музикантами у тісному взаємозв'язку з іншими предметами. Викладання методики музичної освіти у вищих навчальних закладах педагогічного спрямування має певні особливості, тому їх з'ясування дозволить підвищити якість підготовки молодих спеціалістів до професійної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах.

Розробка та модернізація змісту (окремих модулів, тем) дисципліни "Теорія та методика музичної освіти" становлять **перспективу** подальших розвідок.

Використані джерела

1. Абдуллин Э.Б. Содержание и организация занятий в различных формах общего музыкального образования: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Липецк, 2006. 115 с.
2. Апраксина О.А. Методика музыкального воспитания в школе: учеб. пособие [для студентов пед. ин-тов по спец. № 2119 "Музыка и пение"]. Москва, 1983. 222 с.

3. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки: кн. для учителя. Москва, 1984. 111 с.
4. Зими́на А.Н. Основы музыкального воспитания и развития детей младшего возраста. Москва, 2000. 302 с.
5. Олексюк О.М. Музична педагогіка: навч. посіб. Київ, 2006. 188 с.
6. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: навч.-метод. посібник. Тернопіль, 2011. 640 с.
7. Рудницька О.П. Світоглядна функція мистецтв. *Мистецтво та освіта*. 2001. №3. С. 10-13.
8. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: навч. посіб. Київ, 2016. 240 с.

Pashchenko I.

THE ROLE OF DISCIPLINE "THEORY AND METHODOLOGY OF MUSICAL EDUCATION" IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

The article deals with the theoretical and methodological aspects of teaching the discipline "Theory and Methodology of Musical Education" in a higher educational institution in the specialty 014.13 Secondary Education (Musical arts). Discipline "Theory and Methodology of Musical Education", which arranges future specialists with the most advanced knowledge and qualitative preparation for musical and pedagogical activity, is aimed at comprehension by students of the system of general principles and individual methods of conducting lessons of musical art and organizing extra-curricular work on artistic and aesthetic education of young people in general education educational institutions. The foundations of the content of the theoretical and practical bases, which should be mastered by students according to the curriculum for successful passing of practice in elementary school, are revealed. The author analyzes the musical and creative abilities of a student of a pedagogical university, which need to be developed within the framework of classroom and non-auditing activities. Generalized and systematized functions of musical pedagogy.

For many students, course "Theory and Methodology of Musical Education" is the basis for further professional activity, provided that there is continuous pedagogical practice and methodological training that synthesizes acquired during all years of learning knowledge and promotes professional development and the formation of a positive image of the future specialty.

"Theory and methodology of musical education" is a kind of core of professional training, since integrates knowledge, abilities and skills, which were obtained during the study many subjects in the curriculum. The article emphasizes the importance of establishing close links between the subject "Theory and methodology of musical education", professional musical disciplines and pedagogical practice.

Teaching methodology of musical education in higher educational institutions of pedagogical direction has certain features, therefore their elucidation will improve the quality of preparation of young specialists for professional activity in general educational institutions.

Key words: *musical pedagogy, theory and methodology of musical education, teacher of musical art, professional competences, musical abilities, auditorium and non-audition activities, musical education.*

Стаття надійшла до редакції 16.03.2018 р.